

The Effect of Designed Transitional Care Program on Anxiety and General Comfort of the Patients Undergoing Coronary Artery Bypass Graft during Transfer from Open Heart Surgery Intensive Care Unit to General Ward: A Clinical Trial

Sahar Khoshkesht¹, Shahrazad Ghiyasvandian², Maryam Esmaeili³, Mitra Rahimzadeh⁴, Mehrzad Rahmanian⁵, Masoumeh Zakerimoghadam⁶

1. Assistant Professor, Department of Medical- Surgical nursing, School of Nursing & Midwifery, Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran. ORCID ID: 0000-0002-6527-1675

2. Professor, Department of Medical-Surgical nursing, School of Nursing & Midwifery, Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran. ORCID ID: 0000-0003-0137-5499

3. Associate Professor, Nursing and Midwifery Care Research Center, School of Nursing and Midwifery, Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran. ORCID ID: 0000-0002-4798-2270

4. Associate Professor, Department of Epidemiology and Biostatistics, School of Health, Alborz University of Medical Sciences, Karaj, Iran. ORCID ID: 0000-0002-9863-5949

5. Assistant Professor, Department of cardiovascular surgery, Imam Khomeini hospital complex, Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran. ORCID ID: 0000-0001-5911-4086

6. Associate Professor, Departments of Medical- Surgical nursing, School of Nursing & Midwifery, Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran. (Corresponding Author), Tel: +98-21-66937120, Email: zakerimo@sina.tums.ac.ir. ORCID ID: 0000-0002-9762-1887

ABSTRACT

Background and Aim: Transferring a patient from the intensive care unit to the general ward is an anxiety-inducing process that is associated with feelings of insecurity, discomfort, dependency, and increased need. The most important goal of any care program is to satisfy the patient's needs and create a feeling of comfort. The aim of this study was to determine the effect of designed transitional care program on anxiety and general comfort of the patients undergoing coronary artery bypass graft during transfer from open-heart surgery intensive care unit to general ward.

Materials and Methods: This study was a non-randomized clinical trial with a control group which included 62 patients who were candidates for transfer from the open-heart surgery intensive care unit of Imam Khomeini Hospital in Tehran to the general ward in 2021. The patients were selected by convenient method. The control group received the routine care and were followed up. The experimental group pursued the designed transitional care program in addition to routine care. This program had 4 dimensions: 1-waiting for transfer, 2-support, gradually reducing dependence and increasing independence, 3-communication and strengthening the care triad, and 4-continuity of integrated and need-based care which was implemented by selected and trained nurses in cooperation with the researcher, physician, patients and families for 5-7 days. Spielberger's anxiety Questionnaires and general comfort scale were completed before the transfer and on the day of the patient's discharge. Using SPSS version 26, the results were analyzed by Fisher's exact, Chi-square, paired and independent t-tests at a significance level of 0.05.

Results: The results showed that the designed transitional care program could significantly reduce anxiety and increase the general comfort of the patients undergoing coronary artery bypass graft ($p \leq 0.000$).

Conclusion: Considering the impact of the intervention on the variables under study, use of the designed program as a suitable care program during patient transfer can be suggested.

Keywords: Anxiety, Patient comfort, Transitional care, Clinical trial

Received: Aug 15, 2022

Accepted: Dec 21, 2022

How to cite the article: Sahar Khoshkesht, Shahrazad Ghiyasvandian, Maryam Esmaeili, Mitra Rahimzadeh, Mehrzad Rahmanian, Masoumeh Zakerimoghadam. The Effect of Designed Transitional Care Program on Anxiety and General Comfort of the Patients Undergoing Coronary Artery Bypass Graft during Transfer from Open Heart Surgery Intensive Care Unit to General Ward: A Clinical Trial. *ŠJKU* 2023;28(5):108-121.

Copyright © 2018 the Author (s). Published by Kurdistan University of Medical Sciences. This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-Non Commercial License 4.0 (CCBYNC), where it is permissible to download, share, remix, transform, and buildup the work provided it is properly cited. The work cannot be used commercially without permission from the journal

تأثیر برنامه مراقبت انتقالی طراحی شده بر اضطراب و راحتی عمومی بیماران تحت جراحی پیوند عروق کرونر قلب در انتقال از بخش مراقبت‌های ویژه جراحی قلب باز به بخش عمومی:

یک کار آزمایی بالینی

سحر خوش کشت^۱، شهرزاد غیاثوندیان^۲، مریم اسماعیلی^۳، میترا رحیم زاده^۴، مهرزاد رحمانیان^۵، معصومه ذاکری مقدم^۶

۱.استادیار، گروه پرستاری داخلی-جراحی، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران. کد ارکید: ۱۶۷۵-۶۵۲۷-۰۰۰۲-۰۰۰۰

۲.استاد، گروه پرستاری داخلی-جراحی، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران. کد ارکید: ۵۴۹۹-۱۳۷-۰۰۰۳-۰۰۰۰

۳.دانشیار، مرکز تحقیقات مراقبت‌های پرستاری و مامایی، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران. کد ارکید: ۲۲۷۰-۴۷۹۸-۰۰۰۲-۰۰۰۰

۴.دانشیار، گروه اپیدمیولوژی و آمار زیستی، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی البرز، کرج، ایران. کد ارکید: ۵۹۴۹-۹۸۶۳-۰۰۰۲-۰۰۰۰

۵.استادیار، گروه جراحی قلب و عروق، مجتمع بیمارستانی امام خمینی، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران. کد ارکید: ۴۰۸۶-۵۹۱۱-۰۰۰۱-۰۰۰۰

۶.دانشیار، گروه پرستاری داخلی-جراحی، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران. پست الکترونیک: Zakerimo@sina.tums.ac.ir

تلفن: ۶۶۹۳۷۱۲۰-۰۲۱، کد ارکید: ۱۸۸۷-۹۷۶۲-۰۰۰۲-۰۰۰۰

چکیده

زمینه و هدف: انتقال بیمار از بخش مراقبت‌های ویژه به بخش عمومی یک فرایند اضطراب‌آور است که با احساس ناامنی، ناراحتی، وابستگی و افزایش نیاز همراه است. مهم‌ترین هدف هر برنامه مراقبتی رفع نیاز بیمار و ایجاد احساس راحتی است. هدف این مطالعه تعیین تأثیر برنامه مراقبت انتقالی طراحی شده بر میزان اضطراب و راحتی عمومی بیماران تحت جراحی پیوند عروق کرونر هنگام انتقال از بخش مراقبت‌های ویژه جراحی قلب باز به بخش عمومی بود.

مواد و روش‌ها: این پژوهش یک کار آزمایی بالینی غیر تصادفی همراه با گروه کنترل بر روی ۶۲ بیمار کاندید انتقال از بخش مراقبت‌های ویژه جراحی قلب باز بیمارستان امام خمینی تهران به بخش عمومی در سال ۱۴۰۰ بود که به روش آسان انتخاب شدند. گروه کنترل مراقبت معمول را دریافت نمودند و مورد پیگیری قرار گرفتند. گروه آزمون علاوه بر مراقبت‌های معمول، برنامه مراقبت انتقالی طراحی شده را نیز دریافت کردند. این برنامه در ۴ بعد ۱-انتظار انتقال ۲-حمایت، کاهش تدریجی وابستگی و افزایش استقلال ۳-ارتباط و تقویت سه‌گانه مراقبت و ۴-تداوم مراقبت یکپارچه و مبتنی بر نیاز توسط پرستاران منتخب و آموزش دیده با همکاری پژوهشگر، پزشک، بیماران و خانواده به مدت ۷-۵ روز اجرا شد. پرسشنامه‌های اضطراب اشیپلبرگر و مقیاس راحتی عمومی قبل از انتقال بیمار و در روز ترخیص بیمار تکمیل شد. نتایج با استفاده از نرم افزار SPSS نسخه ۲۶ و آزمون‌های دقیق فیشر، آزمون مجذور کای، t زوجی و مستقل در سطح معنی داری ۰/۰۵ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها: نتایج نشان داد برنامه مراقبت انتقالی طراحی شده توانسته است به طور معنی داری اضطراب را کاهش و راحتی عمومی بیماران تحت جراحی پیوند عروق کرونر را افزایش دهد ($P \leq 0/000$).

نتیجه‌گیری: با توجه به تأثیر گذاری مداخله بر روی متغیرهای تحت مطالعه، می‌توان استفاده از برنامه طراحی شده را به عنوان یک برنامه مراقبتی مناسب در هنگام انتقال بیمار پیشنهاد کرد.

کلمات کلیدی: اضطراب، راحتی بیمار، مراقبت انتقالی، کار آزمایی بالینی

وصول مقاله: ۱۴۰۱/۵/۲۴ اصلاحیه نهایی: ۱۴۰۱/۹/۱۲ پذیرش: ۱۴۰۱/۹/۳۰

مقدمه

بیماری‌های قلبی-عروقی شایع‌ترین بیماری در جهان و ایران به شمار می‌روند. بر اساس گزارش انجمن قلب آمریکا (۲۰۲۱) شیوع این بیماری در افراد بالای ۲۰ سال ۴۹/۲٪ (۱۲۶/۹ میلیون نفر) است و با افزایش سن در هر دو جنس مرد و زن افزایش می‌یابد (۱). در ایران نیز بیماری‌های قلبی-عروقی با تغییر هرم سنی و رشد جمعیت به سمت مسن شدن در حال پیشرفت است و بر اساس شاخص ناتوانی (Disability-Adjusted Life Years, DALY) ۴۶٪ از کل مرگ و میر ۲۳٪-۲۰٪ از بار بیماری را شامل می‌شود (۲). در این میان بیماری عروق کرونر (Coronary Artery Disease, CAD) با ۴۳٪ از کل مرگ و میر در رتبه نخست شایع‌ترین بیماری‌های قلبی-عروقی در کشور ایران قرار دارد (۳). این بیماری علاوه بر علائم جسمی نظیر درد قفسه سینه، تنگی نفس و محدودیت فعالیت موجب مشکلات روحی روانی نظیر اضطراب، افسردگی، سازگاری غیر مؤثر و افزایش وابستگی نیز می‌شود که به نوبه خود بر وخامت بیماری می‌افزاید (۴).

روش‌های مختلفی برای درمان این بیماری از جمله درمان دارویی، مداخله غیر تهاجمی از راه پوست و مداخله جراحی پیوند عروق کرونر (Coronary Artery Bypass Grafting, CABG) وجود دارد؛ اما در بسیاری از موارد این بیماری به سرعت پیشرفت کرده به طوری که گاه تنها راه درمان، جراحی است (۵). بر اساس آمار انجمن جراحان قلب ایران سالانه ۳۰ تا ۴۰ هزار عمل جراحی قلب در ایران انجام می‌شود که بیش از ۵۰ تا ۶۰ درصد از این نوع عمل‌ها، جراحی پیوند عروق کرونر است (۶). جراحی علیرغم ابداعات پایدار تکنولوژی و افزایش کیفیت مداخلات برای همه انسان‌ها یک دوره مشکل است و به عنوان یک چالش اضطراب‌آور برای بیمار مطرح است. از

آنجایی که افراد معمولاً به یکباره از بیماری خود و لزوم عمل جراحی اطلاع می‌یابند، ممکن است دچار اضطراب، افسردگی، نگرانی و ترس شوند که گاهی گذرا بوده و گاهی تا مدت‌ها گریبان‌گیر بیماران باقی می‌ماند (۷). از طرف دیگر طبیعت عمل جراحی قلب، نیازمند پذیرش و بستری بیماران برای دوره ۳-۱۰ روزه در بخش مراقبت ویژه جراحی قلب باز (Open Heart surgery-Intensive Care Unit, OH-ICU) است که محیطی ناآشنا و استرس‌زا است؛ لذا حتی با وجود دریافت مراقبت‌های ویژه که بیماران پس از جراحی دریافت می‌کنند، در کنار ناتوانی‌های فیزیکی ناشی از عمل جراحی، ممکن است بین احساسات امید و ناامیدی، اطمینان و عدم اطمینان، عدم اعتماد و ناامنی و ناراحتی که خود می‌توانند باعث ترس، اضطراب، خشم یا افسردگی شوند، به سرعت در حال نوسان باشند (۸). همچنان که شواهدی وجود دارد که نشان می‌دهد بیماران هنگام انتقال ممکن است از کمبود حمایت‌های عاطفی، کمبود اطلاعات، استرس و اضطراب و مشکلات جسمی شکایت داشته باشند (۹). در زمان انتقال نیز، بیمار و خانواده با یک تیم مراقبت جدید دیدار می‌کنند، احساس عدم اطمینان از برنامه‌های مراقبت بعدی را تجربه می‌کنند و به یک زندگی متفاوت از قبل از ترخیص آشنا می‌شوند که می‌تواند منجر به افزایش استرس و اضطراب شود. علاوه بر این، پروتکل‌های مراقبت و نظارت بیمار بر بخش‌های عمومی معمولاً با ICU متفاوت است که می‌تواند اضطراب بیمار و مراقب را افزایش دهد (۱۰). مطالعه‌ای نشان داد ۶۳,۶٪ افرادی که پس از عمل جراحی قلب از ICU منتقل می‌شوند دارای اضطراب متوسط هستند (۱۱). این پریشانی فیزیولوژیکی و یا روانی اجتماعی که توسط بیماران یا خانواده‌ها در هنگام انتقال از یک محیط آشنا به یک محیط ناآشنا تجربه شده است، تحت عنوان «اضطراب انتقال» یا «استرس جابه‌جایی»

اکثر پژوهش‌ها به بررسی اثر بخشی مداخلات مراقبت انتقالی از بیمارستان به منزل پرداخته است (۱۹ و ۱۸). و پژوهش‌های مراقبت انتقالی در زمینه انتقال بیماران در سطوح مختلف مراقبتی به خصوص در کشور ایران مورد غفلت قرار گرفته است. مطالعه‌ای با استفاده از پدیدار شناختی تفسیری دیکلن وجود «اضطراب جدایی» را به عنوان یکی از مضامین اصلی هنگام انتقال بیمار از ICU در ایران تأکید کرده است (۲۰). مطالعاتی نیز به بررسی تأثیر مداخلات پراکنده بر میزان اضطراب هنگام انتقال بیمار به بخش عمومی در ایران و جهان پرداختند. نتایج مطالعه جودکی و همکاران (۲۰۱۷) که به بررسی تأثیر پرستار رابط بر اضطراب بیماران در حین انتقال از بخش مراقبت‌های ویژه به بخش عمومی پرداختند، نشان داد که میزان اضطراب در دو گروه در بدو انتقال بالا بوده؛ اما در گروه تجربه پس از مداخله میزان اضطراب به طور معنی داری کاهش یافته است (۲۱)، نتایج مطالعه یون و همکاران (۲۰۱۷) نیز حاکی از اثرات مثبت برنامه مراقبت انتقالی طراحی شده در بخش مراقبت‌های ویژه مغز و اعصاب در کره بر اساس تئوری ملیس بر میزان اضطراب انتقال بیماران گروه آزمون بود (۲۲). با این وجود هوک و همکاران (۲۰۲۱) با بررسی شواهد بیش از ۵۰۵ مقاله نشان دادند تفاوت قابل توجهی به نفع تأثیر مداخلات مراقبت انتقالی پراکنده بر جنبه‌های جسمی و روانی سندرم پس از مراقبت ویژه در بیمار و خانواده وجود ندارد (۲۳).

مداخلات مراقبت انتقالی و پیگیری در سراسر جهان متفاوت‌اند و در بسیاری از کشورها مراقبت استاندارد و تعریف شده‌ای وجود ندارد. همچنان که در ایران برنامه مراقبت انتقالی جامع و متناسب با فرهنگ ایرانی و اسلامی طراحی نشده است. نظر به اهمیت اضطراب و احساس عدم راحتی که به عنوان مهم‌ترین تجارب بیماران هنگام انتقال از بخش‌های مراقبت ویژه ثبت شده است (۲۴) و با توجه به ضرورت طراحی و به کارگیری مداخلات جامع با تمرکز

نامگذاری شده است. ویژگی‌های تعیین کننده استرس جابجایی شامل اضطراب و افسردگی و همچنین مجموعه‌ای از علائم فیزیکی و روانی دیگر مانند احساس ناامنی، عدم راحتی، عدم اعتماد، وابستگی و افزایش نیاز است (۱۲). اضطراب همچنین باعث اختلال در توانایی‌های انطباقی بیماران می‌شود (۱۳).

از طرف دیگر، یکی از مهم‌ترین اهداف هر برنامه مراقبتی باید رفع نیاز بیمار و ایجاد احساس آسایش و راحتی است؛ لذا در برنامه‌ریزی‌های مراقبتی باید با جنبه‌هایی از مراقبت که به عنوان «احساس راحتی» شناخته می‌شود، پرداخته شود (۱۴). این امر در بیماران بستری در بخش‌های مراقبت ویژه که به دلیل شرایط پیچیده پزشکی نیازهای برآورده نشده‌ای دارند اهمیت بیشتری دارد. راحتی به عنوان یک پیامد مطلوب مراقبت و شاخصی برای ارزیابی کیفیت مراقبت پرستاری بر شمرده می‌شود. بر اساس تئوری کولکابا، راحتی تجربه‌ای است که پس از رفع نیازهای تسکین، آسودگی و تعالی ایجاد می‌شود تا فرد پس از رفع نیاز و احساس رضایت حاصل از آن بتواند با غلبه بر درد و ناراحتی خود به اهدافی ورای آن دست یابد (۱۵). ناراحتی بیمار، آرامش را از او می‌گیرد، موجب ایجاد اضطراب، بی‌قراری و تحریک پذیری شده و روند درمان و مراقبت مطلوب را مختل می‌کند (۱۶).

با توجه به پیچیدگی مراقبت بیماران در طول گذار در سطوح مراقبتی یا انتقال از بخشی به بخش دیگر، راه‌حل ابتکاری با هدف حفظ تداوم در روند مراقبت و ایجاد یکپارچگی در زمان انتقال اهمیت ویژه‌ای دارد. یکی از این گزینه‌ها، مراقبت انتقالی است. مراقبت‌های انتقالی به عنوان مجموعه‌ای از اقدامات با محدودیت زمانی برای انتقال ایمن و به موقع بیماران از یک سطح مراقبت به سطح دیگر یا از یک محیط مراقبتی به محیط دیگر تعریف شده است (۱۷). در اکثریت کارآزمایی‌های بالینی تصادفی شده شواهدی از اثربخشی برنامه‌های مراقبت‌های انتقالی فراهم شده است؛ اما

بر مراقبت یکپارچه و بیمارمحور جهت کاهش آن‌ها در طی فرآیند انتقال از ICU؛ پژوهش حاضر با هدف تعیین تأثیر اجرای برنامه مراقبت انتقالی طراحی شده بر میزان اضطراب و راحتی عمومی بیماران تحت جراحی پیوند عروق کرونر هنگام انتقال بیمار از بخش مراقبت‌های ویژه جراحی قلب باز به بخش عمومی انجام شد.

مواد و روش‌ها

این مطالعه یک کارآزمایی بالینی غیر تصادفی همراه با گروه کنترل است. جامعه آماری این پژوهش بیماران تحت جراحی پیوند عروق کرونر قلب که به بخش‌های عمومی منتقل می‌شدند، بودند. محیط پژوهش بخش‌های OH-ICU و عمومی واقع در طبقه چهارم بیمارستان امام خمینی واقع در تهران بود که به علت سهولت دسترسی و تنوع نمونه‌ها انتخاب شد. کل مدت اجرای مطالعه حدود ۴ ماه (از اواسط مرداد تا اواسط آبان سال ۱۴۰۰) طول کشید. تعداد نمونه‌ها بر اساس نرم افزار G-Power با در نظر گرفتن ۱۵٪ ریزش، برای هر گروه ۳۱ نفر و در مجموع ۶۲ نفر در نظر گرفته شد پژوهشگر بعد از معرفی خود و بررسی تمایل فرد از شرکت در مطالعه، رضایت نامه آگاهانه کتبی و شفاهی را اخذ نمود. نمونه‌گیری از بین افراد کاندید انتقال به بخش عمومی بر اساس دستور پزشک با سطح هوشیاری ۱۵ بر اساس معیار کمای گلاسکو، بدون داشتن سابقه بیماری مزمن، پیشرفته و وضعیت اورژانس و عدم وجود سابقه اختلالات روانشناختی تشخیص داده شده صورت گرفت. معیارهای خروج نیز شامل فوت بیمار یا حادثه غیر قابل پیش بینی نظیر وخامت حال بیمار و بازگشت مجدد بیمار به ICU که با اجرای برنامه تداخل داشته باشد، بود لازم به ذکر است هیچ کدام از افراد مورد پژوهش از مطالعه حذف نشدند (دیاگرام ۱: نمودار کانسورت). نمونه‌گیری به روش آسان (در دسترس) انجام شد. به علت احتمال انتشار مداخله در بین شرکت‌کنندگان در ابتدا شرکت‌کنندگان گروه کنترل نمونه‌گیری شده و پس

از وقفه‌ای کوتاه و ترخیص آخرین فرد شرکت‌کننده در گروه کنترل، شرکت‌کنندگان گروه مداخله نمونه‌گیری شدند. گروه کنترل مراقبت معمول را دریافت کرده و در طول مدت در نظر گرفته شده برای مداخله پیگیری شدند. مراقبت معمول شامل تحویل بیمار از OH-ICU به بخش عمومی بر اساس روتین بخش بوده که بدون راهنما و چک لیست استاندارد انجام می‌شود. گروه مداخله نیز علاوه بر مراقبت معمول؛ مراقبت انتقالی طراحی شده را دریافت کردند. این مداخله شامل اقداماتی برای انتقال بیمار از زمان تصمیم پزشکی به انتقال بیمار از بخش مراقبت‌های ویژه جراحی قلب باز تا زمان ترخیص بیمار از بخش عمومی بود که به مدت ۷-۵ روز اجرا شد. برنامه مراقبت انتقالی در چهار بُعد ۱- بعد انتظار انتقال ۲- بعد حمایت، کاهش تدریجی وابستگی و افزایش استقلال ۳- بعد ارتباط و تقویت سه گانه مراقبت ۴- بعد تداوم مراقبت یکپارچه و مبتنی بر نیاز طراحی شده بود. بعد انتظار انتقال شامل مداخلاتی از جمله آماده سازی جسمی و روحی بیمار برای انتقال و درک ضرورت آن، آگاه سازی بیمار نسبت به تفاوت ساختار مراقبتی بخش‌ها، آگاه سازی بیماران و خانواده‌شان نسبت به ادامه روند درمان و مراقبت و حمایت بالینی، اطلاعاتی و عاطفی در کنار آماده سازی بخش مقصد جهت پذیرش بیمار بود. بعد حمایت، کاهش تدریجی وابستگی و افزایش استقلال شامل مداخلاتی از جمله آموزش مؤثر و مداومت بر آن برای رفع ابهامات و به دست آوردن اعتماد بیمار و خانواده، کاهش نگرانی آن‌ها و پیشرفت به سمت افزایش توانمندی، خود مراقبتی و استقلال تدریجی بیمار همراه با حمایت و نظارت دقیق بر روند کاهش وابستگی و درگیر کردن بیشتر خانواده در روند مراقبت بود. بعد ارتباط و تقویت سه گانه مراقبت شامل مداخلاتی از جمله افزایش تعامل و شناخت تیم انتقال نسبت به هم و گسترش کار تیمی، ضرورت تقویت سه گانه مراقبت (پرستار- بیمار- خانواده)، مشارکت فعالانه همراه بیمار (دوست، همسر یا بستگان) در

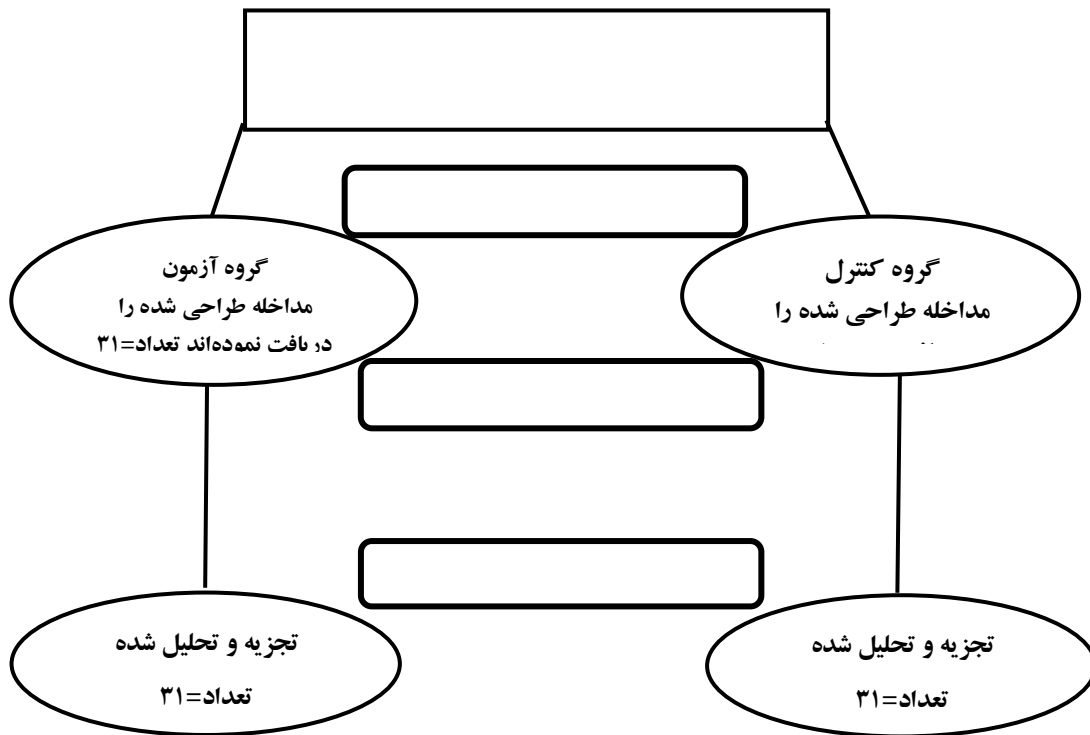
انتقال، اشتراك گذارى روند مراقبتى با آنان و حمايت عاطفى از خانواده جهت کاهش نگرانى و اضطراب به منظور ايجاد استراتژى مشترك براى انتقال ايمن بود و بعد تداوم مراقبت يکپارچه و مبتنى بر نياز شامل مداخلاتى از جمله لزوم ايجاد تغييرات بنىادى در حفظ تداوم مراقبت در انتقال، تقويت هماهنگى و طرح ريزى استراتژى‌هاى مشترك براى تحويل و مراقبت از بيمار با توجه ويژه به نيازها و انتظارات بيماران، دخيل کردن بيمار و خانواده در برنامه‌ها و ايجاد تغييرات مثبت در مديریت نيروى انسانی و اصلاح ساختار فزيکی جهت بهبود کيفيت مراقبت بود.

اين برنامه به صورت هماهنگ با همکارى بيمار، پرستاران آموزش ديده مراقب در بخش مراقبت‌هاى ويژه قلب باز و بخش عمومى و پزشک معالج با مشارکت همراه بيمار (دوست، همسر يا بستگان) اجرا شد. به طور خلاصه در روز انتقال بيمار از OH-ICU نمونه مورد نظر شناسايى شده و توضيحات لازم به وي داده شده و فرم رضايتم نامه آگاهانه از وي اخذ گرديد. به دليل شرايط بيمار در ICU و رعايت حال بيماران کم سواد، پرسشنامه‌هاى اضطراب آشکار اشپيلبرگر و راحتى عمومى کولکابا قبل از مداخله از طريق مصاحبه با بيماران تکميل شد. مداخلات مربوط به برنامه مراقبت انتقالى طراحي شده در ICU توسط پرستار مراقب در ICU اجرا شد. مداخلات مربوط به مراقبت انتقالى در بخش جراحى قلب نيز توسط پرستار مراقب در بخش جراحى قلب که از پرستاران منتخب و آموزش ديده جهت اجراى اين برنامه بودند، اجرا شد. لازم به ذکر است قبل از شروع پژوهش در جلسه‌اى با حضور پژوهشگر، آموزش‌هاى لازم در خصوص نحوه اجراى برنامه به آنان داده شد و روش‌هاى اجراى برنامه توسط آنان يکسان سازى شد. مدت جلسه توجيهى و پاسخ به سؤالات پرستاران داوطلب حدود ۳۰ دقيقه بود. پژوهشگر نيز ضمن نظارت بر روند اجراى برنامه مراقبت انتقالى و ثبت آن در فرم ثبت به کارگيرى برنامه مراقبت انتقالى نقش رابط را بر عهده داشت و برخى

مداخلات را شخصاً پيگيرى مى‌نمود. در روز ترخيص بيمار و پس از اتمام آموزش‌ها پرسشنامه‌هاى مذکور توسط بيمار و همراه او تکميل شد. ابزار پژوهش شامل پرسشنامه اضطراب اشپيلبرگر و معيار ديدارى عددى راحتى عمومى بود که قبل از مداخله و پس از اجراى مداخله در روز ترخيص بيمار تکميل شد. مقياس اضطراب آشکار که در اين پژوهش مورد استفاده قرار گرفته است، داراى ۲۰ گويه است و نحوه نمره دهى آن به اين صورت است که به هر کدام از عبارات آزمون، بر اساس پاسخ ارائه شده، وزنى بين نمره ۱ (اصلاً) تا نمره ۴ (زياد)، تخصيص مى‌يابد. ده عبارت اضطراب آشکار (۲۰-۱۹-۱۶-۱۵-۱۱-۱۰-۸-۵-۲-۱) به صورت معکوس نمره دهى مى‌شوند. جمع امتيازات ميزان اضطراب فرد را در لحظه کنونى نشان داده و به سه دسته خفيف و متوسط به پايين (۴۲-۲۰)، متوسط به بالا (۵۳-۴۳) و نسبتاً شديد تا شديد (۸۰-۵۴) تقسيم مى‌شود (۲۵). اين پرسشنامه استاندارد بوده و به طور گسترده‌اى در تحقيقات مورد استفاده قرار گرفته است. ويرايش فارسى آن توسط مهram در سال ۱۳۷۲ با ضريب پاىاى بر اساس ضريب آلفا کرونباخ براى گروه هنجار به ترتيب برابر با ۰/۹۰۸۴ و ۰/۹۰۲۵ و براى گروه ملاک برابر با ۰/۹۴۱۸ تأييد شده است. علاوه بر اين، پاىاى آزمون در گروه هنجار ۰/۹۴۵ ثبت شده است (۲۶). در مطالعه حاضر نيز پس از بررسى روايى صورى و محتوا توسط اعضاى هيئت علمى صاحب نظر، پاىاى ابزار به روش همسانى درونى و با استفاده از آلفاى کرونباخ، ۰/۷۴ محاسبه شد. مقياس راحتى عمومى شبيه يک خط کش ده سانتى مترى (۱۰-۰) است. عدد ۱-۰: عدم احساس راحتى، عدد ۳-۲: راحتى به ميزان کم، عدد ۵-۴: راحتى به ميزان متوسط، عدد ۷-۶: راحتى به ميزان بالا، عدد ۱۰-۹-۸: حداکثر ميزان راحتى است که با استفاده از آن ميزان راحتى واحدهاى پژوهش به صورت خود گزارش دهى قبل از مداخله (روز انتقال بيمار از OH-ICU به بخش جراحى قلب) و بعد از اجراى مداخله (روز ترخيص

تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. در این پژوهش سطح معنی داری $P < 0/05$ به عنوان پایه محاسبات در نظر گرفته شده است. لازم به ذکر است قبل از شروع مطالعه و ورود به محیط پژوهش مجوزهای مربوطه از کمیته اخلاق سازمانی مشترک دانشکده پرستاری و مامایی و توانبخشی دانشگاه علوم پزشکی تهران اخذ شده و مداخله در مرکز کارآزمایی‌های بالینی ایران ثبت شد.

بیمار از بیمارستان) سنجیده و در فرم مخصوص ثبت شد. این مقیاس جهت تعیین سطح راحتی مقیاسی استاندارد بوده که بارها در پژوهش‌های قبلی استفاده شده است و از پایایی و روایی مناسبی برخوردار است (۲۷ و ۲۸). جهت تأیید اعتماد علمی این مقیاس از مشاهده همزمان توسط پژوهشگر و همکار پژوهش استفاده شد. در نهایت داده‌ها با استفاده از آزمون مجذور کای (χ^2) و آزمون دقیق فیشر، آزمون t مستقل و زوجی در نرم افزار SPSS نسخه ۲۶ مورد

دیاگرام ۱: روش انجام مداخله بر مبنای نمودار کانسورت ۲۰۱۰

یافته‌ها

شناختی و پایه یکسان بودند. سایر مشخصات جمعیت شناختی واحدهای مورد پژوهش در جدول شماره ۱ قابل رؤیت است.

بیشتر واحدهای مورد پژوهش مرد، متأهل و ساکن سایر شهرستان‌ها به جز تهران بودند. بر اساس آزمون‌های آماری مجذور کای و فیشر دو گروه از نظر مشخصات جمعیت

جدول ۱: توزیع فراوانی مطلق و نسبی مشخصات جمعیت شناختی (پایه) واحدهای مورد پژوهش در دو گروه آزمون و کنترل.

متغیر	گروه آزمون	گروه کنترل	*P/مقدار
سن	۴۶-۳۱	۶(۱۹/۴)	P=۰/۸۰۷
	۶۲-۴۷	۱۵(۴۸/۴)	
	۷۸-۶۳	۱۰(۳۲/۳)	
جنس	زن	۹(۲۹)	P=۰/۸۷۶
	مرد	۲۲(۷۱)	
وضعیت تأهل	مجرد	۲(۶/۵)	**P=۰/۸۳۳
	متأهل	۲۸(۹۰/۳)	
	مطلقه یا بیوه	۱(۳/۲)	
محل سکونت	تهران و البرز	۱۳(۴۱/۹)	**P=۱
	سایر شهرستان‌ها	۱۸(۵۸/۱)	
تحصیلات	بی سواد	۵(۱۶/۱)	P=۰/۹۱۵
	ابتدایی	۸(۲۵/۸)	
	متوسطه	۱۶(۵۱/۶)	
	دانشگاهی	۲(۶/۵)	
اشتغال	کارمند	۴(۱۲/۹)	P=۱
	آزاد	۱۵(۴۸/۴)	
	خانه دار	۹(۲۹)	
	سایر	۳(۹/۷)	
مدت زمان تشخیص بیماری	۱ ماه تا ۶ سال	۲۵(۸۰/۶)	**P=۰/۱۹۷
	۷ سال تا ۱۴ سال	۳(۹/۷)	
	۱۵ سال تا ۲۱ سال	۳(۹/۷)	
سابقه بستری	بله	۷(۲۲/۶)	P=۰/۵۶۲
	خیر	۲۴(۷۷/۴)	
سابقه جراحی	بله	۱(۳/۲)	P=۰/۵۵۴
	خیر	۳۰(۹۶/۸)	
سابقه بیماری در خانواده	بله	۱۰(۳۲/۳)	P=۰/۲۹۷
	خیر	۲۱(۶۷/۷)	
سابقه جراحی در خانواده	بله	۴(۱۲/۹)	P=۰/۱۹۹
	خیر	۲۷(۸۷/۱)	

گروه کنترل: مداخله طراحی شده را دریافت نموده‌اند، گروه آزمون: مداخله طراحی شده را دریافت نموده‌اند. در هر گروه مقادیر تعداد (درصد) از سنجش تعداد ۳۱ نمونه محاسبه شده است. مقدار P کمتر از ۰/۰۵ به عنوان سطح معنی داری آماری در نظر گرفته شده است. مقدار P : نتیجه آزمون آماری مجذور کای

مقدار P : نتیجه آزمون دقیق فیشر

مقایسه میزان اضطراب واحدهای مورد پژوهش در دو گروه آزمون و کنترل قبل و بعد از اجرای برنامه مراقبت انتقالی (جدول ۲) نشان داد میزان اضطراب قبل از مداخله در دو گروه آزمون و کنترل در محدوده متوسط بوده است. نتیجه آزمون t مستقل که جهت مقایسه دو گروه قبل از اجرای مداخله استفاده شده است، نشان داد بین دو گروه از نظر متوسط میزان اضطراب قبل از اجرای مداخله اختلاف آماری معناداری وجود نداشته و دو گروه از این نظر همگن

بوده‌اند. نتیجه آزمون t زوجی که جهت مقایسه هر یک از گروه‌ها قبل و بعد از اجرای مداخله استفاده شده است، حاکی از کاهش معنادار میزان اضطراب به سطح خفیف به پایین بوده است. میزان اثر آن در گروه آزمون ۳ و در گروه کنترل ۰/۴ بوده است. هر چند درصد تغییر میانگین میزان اضطراب در گروه آزمون ۰/۴۵ بوده و کاهش بیشتری در میزان اضطراب نسبت به درصد تغییر متوسط میزان اضطراب گروه کنترل (۰/۱۲٪) نشان داده است. به طوری که این کاهش در گروه کنترل توانسته است میزان اضطراب را به سطح خفیف و در گروه آزمون به سطح کم برساند. نتیجه آزمون t مستقل که جهت مقایسه دو گروه بعد از اجرای مداخله استفاده شده است، نیز نشان داد بین دو گروه از نظر متوسط میزان اضطراب بعد از اجرای مداخله اختلاف آماری معناداری وجود دارد ($P=۰۰۰۰,۰$).

جدول ۲: مقایسه میزان اضطراب واحدهای مورد پژوهش در دو گروه آزمون و کنترل قبل و بعد از اجرای برنامه‌ی مراقبت انتقالی.

	زمان	قبل از مداخله	بعد از مداخله	*مقدار P
گروه آزمون	میانگین میزان اضطراب	۴۱/۶۴	۲۸/۶	۰/۰۰۰
	انحراف معیار	۹/۵	۴/۱۶	
گروه کنترل	میانگین میزان اضطراب	۴۴/۷۱	۳۹/۷۴	۰/۰۳۱
	انحراف معیار	۹/۹۳	۱۰/۲۴	
		۰/۲۰۹	۰/۰۰۰	**مقدار P

سنجش تعداد ۳۱ نمونه محاسبه شده است. مقدار P کمتر از ۰/۰۵ به عنوان سطح معنی داری آماری در نظر گرفته شده است.

گروه کنترل: مداخله طراحی شده را دریافت نموده‌اند، گروه آزمون: مداخله طراحی شده را دریافت نموده‌اند. در هر گروه مقادیر میانگین \pm انحراف معیار میزان اضطراب از

بوده‌اند. نتیجه آزمون t زوجی که جهت مقایسه هر یک از گروه‌ها قبل و بعد از اجرای مداخله استفاده شده است، نشان داد میانگین میزان راحتی بعد از مداخله در گروه آزمون افزایش چشمگیری داشته و میزان اثر آن $0/98$ بوده است؛ اما افزایش متوسط میزان راحتی در گروه کنترل معنادار نبوده است ($P=0/12$) همچنین نتیجه آزمون t مستقل که جهت مقایسه دو گروه بعد از اجرای مداخله استفاده شده است، نیز نشان داد اختلاف بین دو گروه از نظر متوسط میزان راحتی بعد از اجرای مداخله از لحاظ آماری معنادار است ($P=000/8$).

جدول ۳: مقایسه میزان راحتی عمومی واحدهای مورد پژوهش در دو گروه آزمون و کنترل قبل و بعد از اجرای برنامه‌ی مراقبت انتقالی.

زمان	قبل از مداخله	بعد از مداخله	*مقدار P
گروه آزمون	۷/۱۳	۸/۷۱	۰/۰۰۰
	۱/۷۱	۱/۰۴	
گروه کنترل	۶/۸۷	۷/۹۳	۰/۰۱۲
	۲/۱۹	۱/۱۸	
**مقدار P			۰/۰۰۸

بخش مراقبت‌های ویژه جراحی قلب باز به بخش عمومی بود. نتایج نشان داد برنامه مراقبت انتقالی طراحی شده توانسته است به طور معنی‌داری موجب کاهش اضطراب و افزایش راحتی عمومی بیماران تحت جراحی پیوند عروق کرونر شود.

ماهیت ICU و شرایط حاکم بر آن و همچنین فرایند انتقال بیمار به محیط ناآشنا موجب استرس، اضطراب و ناراحتی شده و آسایش بیمار را مختل می‌کند که در بسیاری از مطالعات مورد تأکید قرار گرفته است (۳۰ و ۲۹). مطالعات نشان داده‌اند بیماران در هنگام انتقال از بخش مراقبت‌های ویژه به بخش عمومی اضطراب جابه‌جایی دارند (۳۱ و ۱۱). در مطالعه‌ای که به طور اختصاصی روی بیماران تحت جراحی قلب انجام شد هم نشان داد بیماران پس از جراحی

*مقدار P: نتیجه آزمون آماری t زوجی
 **مقدار P: نتیجه آزمون آماری t مستقل
 مقایسه میزان راحتی واحدهای مورد پژوهش در دو گروه آزمون و کنترل قبل و بعد از اجرای برنامه مراقبت انتقالی (جدول ۳) نشان داد میانگین میزان راحتی قبل از مداخله در دو گروه آزمون و کنترل در محدوده متوسط بوده است. نتیجه آزمون t مستقل که جهت مقایسه دو گروه قبل از اجرای مداخله استفاده شده است، نشان داد بین دو گروه از نظر متوسط میزان راحتی قبل از اجرای مداخله اختلاف آماری معناداری وجود نداشته و دو گروه از این نظر همگن

گروه کنترل: مداخله طراحی شده را دریافت نموده‌اند، گروه آزمون: مداخله طراحی شده را دریافت نموده‌اند. در هر گروه مقادیر میانگین \pm انحراف معیار میزان راحتی عمومی از سنجش تعداد ۳۱ نمونه محاسبه شده است. مقدار P کمتر از $0/05$ به عنوان سطح معنی‌داری آماری در نظر گرفته شده است.

*مقدار P: نتیجه آزمون آماری t زوجی
 **مقدار P: نتیجه آزمون آماری t مستقل

بحث

هدف از این مطالعه تعیین تأثیر اجرای برنامه مراقبت انتقالی طراحی شده بر میزان اضطراب و راحتی عمومی بیماران تحت جراحی پیوند عروق کرونر هنگام انتقال بیمار از

قلب ناراحتی جسمی و درد زیادی را تجربه می‌کنند. تجربه روانشناختی جراحی قلب نیز با احساسات منفی همراه است؛ لذا محققان مکان ارزیابی زودرس و مداخله برای کاهش خطر درازمدت را پیشنهاد دادند (۳۲). بدیهی است همواره باید راهکارهای عملی برای بهبود کیفیت مراقبت مد نظر قرار گیرد. شناسایی، درک و بهبود تجربیات عاطفی، جسمی و شناختی و متعاقب آن نیازهای بیماران هنگام انتقال از بخش‌های مراقبت ویژه به بخش عمومی اهمیت بسیار دارد. همچنین در مراحل اولیه انتقال بیمار، نیازهای جسمی و عاطفی به وجود آمده و بسته به سطح ناتوانی، برخی از نیازهای حمایتی نیز همچنان ادامه دارد و یا در سراسر زنجیره بهبودی تکامل می‌یابند (۳۳). به نظر می‌رسد آگاهی از نیازهای انتقالی، توانمندسازی و آموزش بیمار، حمایت عاطفی از بیمار در طول انتقال به بخش عمومی توسط پرستاران بخش مراقبت‌های ویژه، پرستاران بخش عمومی و سایر متخصصان مراقبت‌های بهداشتی از موضوعات مهم برای بهبود راحتی و کاهش اضطراب انتقال است (۳۴)؛ لذا به کارگیری مداخلات مناسب که این ابعاد را پوشش دهد ضروری است. برنامه مراقبت انتقالی طراحی شده در مطالعه حاضر دارای ابعاد و ویژگی‌هایی بود که به نحو مقتضی آن را در برمی‌گرفت و در ادامه به جزییات آن پرداخته خواهد شد.

بومیلک و همکاران (۲۰۱۹) به بررسی استراتژی‌های مراقبت انتقالی بر پارامترهای فیزیکی و روانی شامل اضطراب و عدم راحتی بیماران بستری در ICU پرداختند. استراتژی مراقبت انتقالی شامل برنامه‌ریزی برای ترخیص بیمار از ICU، تحویل مستقیم، تشویق بیمار به استقلال، درگیر کردن خانواده در انتقال و ویزیت بیمار توسط کارکنان ICU بود (۳۵) که تا حد زیادی مشابه مداخلات مراقبت انتقالی طراحی شده مطالعه حاضر بود. نتایج حاکی از تأثیر معنی‌دار بر متغیرهای تحت مطالعه بود. نتایج مطالعه دیگری نیز با هدف توسعه و بررسی تأثیر برنامه مراقبت انتقالی پرستاری

برای بیماران و مراقبان خانوادگی در بخش مراقبت‌های ویژه مغز و اعصاب، نشان داد بیماران گروه مداخله اضطراب انتقال کمتری را نسبت به گروه کنترل تجربه کردند (۲۲). از آنجایی که برخی ویژگی‌های این برنامه مشابه برنامه حاضر بود می‌توان ادعا کرد که نتایج در راستای مطالعه حاضر بوده است.

مطالعه مشابه دیگری که مشخصاً تأثیر برنامه مراقبت انتقالی را از بخش مراقبت ویژه جراحی قلب باز به بخش عمومی بسنجد در دست نیست اما مطالعاتی که از مداخلات پراکنده بهره برده‌اند هم نشان دادند کاهش اضطراب و بهبود راحتی از مهم‌ترین نتایج به کارگیری مداخلات سازمان دهی شده هنگام انتقال بیمار از بخش مراقبت‌های ویژه به بخش عمومی است (۳۴ و ۲۱). مطالعه دیگری نشان داد اکثر افراد پریشانی جابجایی را نه تنها به دلیل مشکلات جسمی و عاطفی مربوط به بیماری و معالجه خود که به دلیل اضطراب اجتناب ناپذیر ناشی از خروج از یک محیط محافظت شده تجربه می‌کنند. این موارد شامل نگرانی‌های خاصی در مورد ارتباطات، تغذیه، مراقبت و حمایت توسط پرستاران و نیز سازماندهی بخش و محیط است (۳۶). برای پوشش این امر ارزیابی و آماده‌سازی بیمار قبل از انتقال هم از لحاظ آماده سازی محیط و امکانات و هم از لحاظ آماده سازی جسمی و روانی بیمار، در کنار کاهش تدریجی سطح وابستگی بیمار در ابعاد مختلف برنامه مراقبت انتقالی طراحی شده در مطالعه حاضر در نظر گرفته شده بود. نتایج همچون مطالعه فوق، نشان داد که با به کار بردن برنامه مراقبت انتقالی سطح راحتی بیماران پس از انتقال افزایش یافته و اضطراب آنان کاهش یافته است. حمایت عاطفی از بیمار در طول انتقال به بخش عمومی توسط پرستاران بخش مراقبت‌های ویژه، پرستاران بخش عمومی و سایر متخصصان مراقبت‌های بهداشتی و ملاقات آزاد با خانواده بر اساس مطالعه یاری باجلانی و همکاران (۲۰۱۹) می‌تواند در کاهش اضطراب و افزایش رضایت بیمار نقش داشته باشد (۳۷). همچنان که در

در محیط، ساختار و فرایند ارائه مراقبت در بیمارستان‌های مختلف بود. یکی دیگر از چالش‌های تیم تحقیق در بخش کمی، کم بودن تعداد نمونه‌ها بر اساس معیارهای ورود، بستری شدن بیماران بدحال و نیازمند به جراحی فوری در برهه زمانی مصادف با شیوع بیماری کووید-۱۹ بود. با این وجود سعی شد با طولانی کردن اجرای این برنامه، اهتمام کامل و نظارت بر تمام مراحل خدشه‌ای بر بنیان پژوهش وارد نشود.

نتیجه‌گیری

بر اساس نتایج این پژوهش، برنامه مراقبت انتقالی طراحی شده بر سطح اضطراب و راحتی عمومی بیماران تحت CABG هنگام انتقال از OH-ICU به بخش عمومی تأثیرگذار بوده است؛ لذا این مداخله می‌تواند به عنوان یک برنامه مراقبتی مناسب توسط پرستاران پیشنهاد و اجرا گردد.

تشکر و قدردانی

این پژوهش بخشی از طرح تحقیقاتی به شماره ۹۶۱۱۱۹۹۰۰۷ بوده و هزینه آن توسط دانشگاه علوم پزشکی تهران تأمین شده است. این طرح توسط کمیته اخلاق سازمانی مشترک دانشکده پرستاری و مامایی و توانبخشی دانشگاه علوم پزشکی تهران (IR.TUMS.FNM.REC.1398.020) تأیید شده و در مرکز کارآموزه‌های بالینی ایران به شماره IRCT20100531004062N2 ثبت شده است. هیچ یک از نویسندگان تعارض منافع برای انتشار مقاله اعلام نمی‌کنند. بدین وسیله از بیماران و کارکنان محترم بیمارستان امام خمینی تهران که ما را در اجرای این طرح یاری نمودند، تشکر و قدردانی می‌شود.

برنامه مراقبتی حاضر به لزوم همراهی خانواده در انتقال، رفع تناقضات اطلاعاتی، درگیر کردن خانواده در مراقبت انتقالی، ارتقاء تبادل اطلاعات و تقویت مثلث مراقبتی شامل بیمار، خانواده و پرستار و حمایت بیمار تأکید شده بود.

نتایج سایر مطالعات نشان داده است که عدم اطلاع از وضعیت سلامت، شدت بیماری، عوارض آن و روش‌های درمانی برای بیماران استرس‌زا است. دریافت اطلاعات ناقص منجر به اضطراب و سرخوردگی در بیماران و همچنین بروز ناراحتی و مقاومت در برابر درمان در آن‌ها می‌شود (۳۸). روشتون و همکاران (۲۰۱۷) معتقد بودند آموزش فردی و مراقبت بیمار محور باعث می‌شود بیماران راحتی بیشتری تجربه کنند، فرایند ترخیص روان‌تر شده و از مشکلات بعد از ترخیص و جراحی مجدد جلوگیری شود (۳۹). در برنامه مراقبتی حاضر نیز مراقبت یکپارچه بر اساس نیاز به عنوان هسته اصلی برنامه مراقبت انتقالی و حمایت و آموزش به عنوان بخشی از آماده سازی بیمار و خانواده در روند کسب تدریجی استقلال در نظر گرفته شده بود و آموزش به عنوان یک مداخله مهم در برنامه مراقبت انتقالی گنجانده شده بود. با توجه به اینکه اکثر واحدهای پژوهش دارای تحصیلات متوسطه بودند، انتظار می‌رفت آموزش‌ها بسیار متمرکزتر باشد. برآیند اجرای این برنامه نشان داد که این برنامه توانسته است بر اضطراب و راحتی تأثیرگذار باشد.

با توجه به نتیجه مطالعه حاضر، می‌توان از برنامه طراحی شده در هنگام انتقال بیماران از بخش‌های مراقبت ویژه به نحو مقتضی استفاده نمود. با این وجود با توجه به ابعاد مختلف برنامه طراحی شده، می‌توان پژوهش‌هایی در جهت بررسی تأثیر آن بر سایر جنبه‌های فیزیولوژیک و روانی یا در گروه‌های مختلف بیماران نیز ترتیب داد. یکی از محدودیت‌های مطالعه حاضر عدم امکان تصادفی سازی و استفاده از چند مرکز در بخش نمونه‌گیری به دلیل تفاوت

منابع

1. Virani SS, Alonso A, Aparicio HJ, Benjamin EJ, Bittencourt MS, Callaway CW, et al. Heart disease and stroke statistics—2021 update: a report from the American Heart Association. *Circulation*. 2021;143(8):e254-e743.
2. Sarrafzadegan N, Mohammadifard N. Cardiovascular disease in Iran in the last 40 years: prevalence, mortality, morbidity, challenges and strategies for cardiovascular prevention. *Arch Iran Med*. 2019;22(4):204-10.
3. World Health Organization. Noncommunicable diseases country profiles 2018. Geneva: World Health Organization; 2018. [Licence: CC BY-NC-SA 3.0 IGO:CIP]. Available from: <http://apps.who.int/iris>.
4. Selzer A. *Atherosclerosis and Coronary Disease: The Heart*. Berkeley: University of California Press; 2020.
5. Amirian Z, Jalali R, Rigi F, Nadery A, Amirian M, Salehi S. Comparison of the quality of life in patients after coronary artery bypass graft surgery (CABG) in the rural and urban communities. *J Kermanshah Univ Med Sci*. 2014;18(4): e74113.
6. Mohsenipouya H, Majlessi F, Forooshani A, Ghafari R. The effects of health promotion model-based educational program on self-care behaviors in patients undergoing coronary artery bypass grafting in Iran. *Electron Physician*. 2018;10(1):6255-64.
7. Karlsson V, Bergbom I, Forsberg A. The lived experiences of adult intensive care patients who were conscious during mechanical ventilation: a phenomenological-hermeneutic study. *Intensive Crit Care Nurs*. 2012;28(1):6-15.
8. Ghods AA, Keramati A, Mirmohamadkhani M, Esmaeili R, Asgari MR. Anxiety and associated factors in patients undergoing coronary artery bypass surgery. *J Maz Univ Med Sci*. 2019;28(170):127-37.
9. Strahan EH, Brown RJ. A qualitative study of the experiences of patients following transfer from intensive care. *Intensive Crit Care Nurs*. 2005;21(3):160-71.
10. Cullinane JP, Plowright CI. Patients' and relatives' experiences of transfer from intensive care unit to wards. *Nurs Crit Care*. 2013;18(6):289-96.
11. Zakerimoghadam M, Ghyasvandian S, Asayesh H, Jodaki K. Prevalence of anxiety in process of transferring patients from cardiac surgery intensive care unit to the general ward. *Crit Care Nurs J*. 2016; 9(3):e8001.
12. Carpenito LJ. *Nursing care plans: Transitional patient & family centered care*. 7th ed. Lippincott Williams & Wilkins, 2017; 185-6.
13. Chauvet-Gelinier J-C, Bonin B. Stress, anxiety and depression in heart disease patients: A major challenge for cardiac rehabilitation. *Ann Phys Rehabil Med*. 2017;60(1):6-12.
14. Bosch-Alcaraz A, Falcó-Pegueroles A, Jordan I. A literature review of comfort in the paediatric critical care patient. *J Clin Nurs*. 2018;27(13-14):2546-57.
15. Berntzen H, Bjørk IT, Storsveen AM, Wøien H. "Please mind the gap": A secondary analysis of discomfort and comfort in intensive care. *J Clin Nurs*. 2020; 29(13-14):2441-54.
16. Zetterlund P, Plos K, Bergbom I, Ringdal M. Memories from intensive care unit persist for several years—a longitudinal prospective multi-centre study. *Intensive Crit Care Nurs*. 2012;28(3):159-67.
17. Naylor MD, Aiken LH, Kurtzman ET, Olds DM, Hirschman KB. The importance of transitional care in achieving health reform. *Health aff*. 2011;30(4): 746-54.
18. Yuroong A, Asdornwised U, Pinyopasakul W, Wongkornrat W, Chansatitporn N. The effectiveness of the transitional care program among people awaiting coronary artery bypass graft surgery: A randomized control trial. *J Nurs Scholarsh*. 2021;53(5):585-94.
19. Li Y, Fang J, Li M, Luo B. Effect of nurse-led hospital-to-home transitional care interventions on mortality and psychosocial outcomes in adults with heart failure: a meta-analysis. *Eur J Cardiovasc Nurs*. 2022;21(4):307-17.

20. Manookian A, Nayeri ND, Negarandeh R, Shali M. The lived experiences of intensive care patients on transfer to a general ward. *Nurs Pract Today*. 2015;2(2):52-61.
21. Jodaki K, Ghyasvandian S, Abbasi M, Kazemnejad A, Zakerimoghdam M. Effect of liaison nurse service on transfer anxiety of patients transferred from the cardiac surgery Intensive Care Unit to the general ward. *Nurs. Midwifery Stud*. 2017;6(1):e33478.
22. Yun SH, Oh EG, Yoo YS, Kim SS, Jang YS. Development and effects of a transition nursing program for patients and family caregivers at a neurological ICU in Korea. *Clin Nurs Res*. 2017;26(1):27-46.
23. Joseph op't SAJ, Eskes AM, van Mersbergen-de MPJ, Pelgrim T, van der Hoeven H, Vermeulen H, et al. The effects of intensive care unit-initiated transitional care interventions on elements of post-intensive care syndrome: A systematic review and meta-analysis. *Aust Crit Care*. 2022;35(3):309-20
24. Lee E-Y, Park J-H. A phenomenological study on the experiences of patient transfer from the intensive care unit to general wards. *Plops one*. 2021;16(7): e0254316.
25. Spielberger CD, Gonzalez-Reigosa F, Martinez-Urrutia A, Natalicio LF, Natalicio DS. The State-Trait Anxiety Inventory. *Interam J Psychol*. 2017; 5(3, 4); 145-58.
26. Mahram B. Validation of Eshpil berger anxiety test in Mashhad. Tehran: University of Education. 1994.
27. Turki B, Firouzjaei IT, Azizi-Qadikolae A, Turki F, Taghadosi M. The Effect of Lavender Oil on Pain and Comfort in Cardiac Patients after Injection of Enoxaparin. *Iran J Nurs Res*. 2019;14(4):21-6.
28. Niknam Sarabi H, Farsi Z, Pishgooie SAH. The Effect of Flat Angle on Patient Comfort after Sheet Removal after Femoral Angiography in Patients Referred to a Selected Military Hospital. *Mil Caring Sci*. 2020;7(3):215-24.
29. Henderson P, Quasim T, Asher A, Campbell L, Daniel M, Davey L, et al. Post-intensive care syndrome following cardiothoracic critical care: Feasibility of a complex intervention. *J Rehabil Med*. 2021;53(6).
30. Yahui Y, Juan W, Huifen X, Xiaoqin L, Yinan W, Yang G, et al. Experiences and Needs of Patients and Relatives During Hospitalization in an Intensive Care Unit in China: A Qualitative Study. *J Transcult Nurs*. 2022;33(2):141-9.
31. Tonkuş MB, Doğan S, Atayoğlu AT. Transfer anxiety in critical care patients and their caregivers. *Fam Pract Palliate Care*. 2020;5(3):82-9.
32. Ball K, Swallow V. Patient experiences of cardiac surgery and nursing care: a narrative review. *J Card Nurs*. 2016;11(7):348-58.
33. King J, O'Neill B, Ramsay P, Linden MA, Medniuk AD, Outtrim J, et al. Identifying patients' support needs following critical illness: a scoping review of the qualitative literature. *Crit Care*. 2019;23(1):1-12.
34. Lee S, Oh H, Suh Y, Seo W. A tailored relocation stress intervention programme for family caregivers of patients transferred from a surgical intensive care unit to a general ward. *J Clin Nurs*. 2017;26(5-6):784-9.
35. Bhowmik SR, Dasila P, Deshpande A, Bhattacharjee T. Impact of Transitional Care Strategies on Physical and Psychological parameters among ICU patients. *Nurs Health Sci*. 2019;8(4):49-53.
36. Häggström M, Asplund K, Kristiansen L. How can nurses facilitate patient's transitions from intensive care?: a grounded theory of nursing. *Intensive Crit. Care Nurs*. 2012;28(4):224-33.
37. Yari-Bajelani B, Khaleghparast S, Imanipour M, Totonchi Z, Gholami A, Shahrabadi S. The effect of open visiting policy on sleep quality, anxiety, and patient satisfaction after coronary arteries bypass graft surgery. *J Cardiovasc Nurs*. 2019;7(4):6-13.
38. Pian W, Song S, Zhang Y. Consumer health information needs: A systematic review of measures. *Inf Process Manag*. 2020;57:102077.
39. Rushton M, Howarth M, Grant MJ, Astin F. Person-centred discharge education following coronary artery bypass graft: A critical review. *J Clin Nurs*. 2017;26(23-24):5206-15.